

ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ І ПРИНЦИПИ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ АНТРОПОЦЕНУ

Загвойська Л.Д., доц.

Національний лісотехнічний університет України (м. Львів, Україна)

Стрімко наростаючий конфлікт між потребою в безпечному та якісному довкіллі, насамперед у послугах екосистем, та еко-деструктивною природою суспільної практики епохи антропоцену (*Crutzen and Stoermer, 2000*) став очевидним і неспростовним у турбулентні десяти роки ХХІ ст., еколого-економічний контекст яких характеризують такі мега-тренди, як швидке зростання чисельності населення, економічне зростання країн Півдня, високі темпи урбанізації у всьому світі, втрата потуги глобальної екосистеми і, як наслідок, зміна глобальної кліматичної моделі та висока волатильність економічної діяльності. Неврахування синергетичної природи еколого-економічних систем робить нашу практику природокористування особливо руйнівною і приреченою на неуспіх. Виникнення імперативу виживання (Субетто, 1992) вказує на об'єктивну необхідність парадигмальних зрушень для уникнення екологічних і техногенних катастроф, спричинених «людським чинником». Тож об'єктивна необхідність трансформації механізмів природокористування очевидна.

Синергія процесів формування ноосферного світогляду і постнекласичної наукової парадигми формує теоретичне підґрунтя для адекватного коригування механізмів природокористування та сприятливе інституційне середовище для реалізації цих змін за умов підтримки суспільства. На нашу думку принципи коригування згаданих механізмів у сучасних умовах можна сформулювати таким чином:

– об'єктивність обмежень. Економічна діяльність, як і будь-який інший вид суспільної практики, уможливується та обмежується можливостями глобальної екосистеми. Економічна система, будучи відкритою підсистемою закритої для матеріального обміну глобальної екологічної системи, бере всі необхідні ресурси з цієї екосистеми і туди ж повертає всі відходи і залишки процесів виробництва і споживання, а тому об'єктивно залежить від послуг екосистем, які забезпечують відтворення природних ресурсів та умов, необхідних для життя і діяльності людини (*Millennium Ecosystem Assessment, 2005*). Базова концептуальна модель екологічної економіки (*Farley et al., 2005; Загвойська, 2011*) відображає місце економічної системи та роль ноосферного суспільства в коригуванні процесів природокористування;

– комплексність феноменів. Визнання синергетичної природи

екологічних та економічних систем, складності їхніх структур (численних елементів та очевидних і латентних позитивних і негативних зворотних зв'язків між ними), нелінійності, здатності до самоорганізації та розвитку зумовить потребу в холистичному підході до трактування явищ і процесів, уможливить формування адекватних механізмів, спрямованих на забезпечення гармонійної ко-еволюції економічних та екологічних систем, екологічно та соціально збалансованих процесів природокористування;

– робастність. В умовах формування ринку, лібералізації економіки та актуалізації екологічного імперативу особливо важливо сформувати стійкі і дієві механізми природокористування, ефективні у подоланні деструктивних парадигм і стереотипів наукових поглядів і суспільної практики, дієві в досягненні змін у характері природокористування. Такі механізми мають забезпечити неупереджену та всебічну наукову експертизу, широку участь громадянської та прийнятті рішень та контролю за їх виконанням, застосування академічних і традиційних знань.

Зрозуміло, що в основі таких механізмів лежить відповідальність за прийняті рішення у всіх її сенсах і вимірах (особиста і корпоративна; фінансова, фізична та інформаційна; відповідальність перед сучасними і майбутніми поколіннями за можливі наслідки прийнятих рішень, відповідальність творіння перед Творцем).

У сучасному високотехнологічному суспільстві легко долається асиметричність інформації щодо неефективності природокористування, а відтак і щодо неадекватності його механізмів. Інформаційне суспільство дає принципово нові можливості щодо формування адекватних інститутів, формальних і неформальних. Поінформованість і зацікавленість політикуму, наукової спільноти і громади щодо наслідків рішень у сфері природокористування визначаються розумінням визначальної ролі задоволення потреб у здоровому довкіллі, тож цей процес з плином часу посилюватиметься. Йому сприятимуть процеси екологізації, які пронизують усі сфери суспільного буття, а також процеси формування міждисциплінарної освіти для сталого розвитку, як формальної, так і неформальної. Синергія цих процесів має забезпечити адекватність, дієвість і прозорість механізмів природокористування, а відтак біфуркаційний прорив, перехід від «традиції управління» до «традиції співпраці» (Василенко, 1987) людини і природи.

Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф. (м. Суми, 24–26 квітня 2013 р.) : у 4 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – Т. 1. – С. 97-99.